

Fəsil 2 Lüğət

2 TERMINLƏR LÜĞƏTİ VƏ İXTISARLAR

Termin	Anlayış
AS	asbest sementi
Giriş yolu	<p>Giriş yolu tikinti və/ və ya istismar fazaları ərzində operator və/ və ya podratçılar tərəfindən istifadə edilən və hazırlıq işləri, borudüzmə işləri, boru kəməri əməliyyatları və/ və ya texniki xidmət işləri üçün lazım olan və:</p> <ul style="list-style-type: none">Müntəzəm olaraq ağır tikinti və ta texniki xidmət maşınlarının keçməsi üçün nəzərdə tutulmayan; və yaBoru kəməri ilə bağlı giriş məqsədləri üçün istifadə edilməzdən əvvəl onun müəyyən və ya bütün uzunluğu boyunca genişləndirilməsini və/ve ya torpaq səthinin yaxşılaşdırılmasını tələb edən hər hansı xüsusi marşrutdur. <p>Giriş yolunun yuxarıdakı xüsusiyyətlərdən heç birinə cavab verməyən nisbətən daha iri yol ilə kəsişmədə başladığı hesab edilir.</p>
ACT Research	Gürcüstanın sosial tədqiqat və konsaltinq şirkəti "Analysis and Consulting Team" (ACT)
Əlavə Torpaqlar	Müvəqqəti xarakterli tikintiyə yardım obyektləri və ya daimi obyektlər üçün layihə tərəfindən məskunlaşmış digər sahələrdən və layihənin təsdiqlənmiş iş sahələrindən kənar torpaqlar
AETM	"Azərbaycan Ekologiya və Texnologiya Mərkəzi", Ətraf Mühit və Sosial sahədə konsaltinq xidmətləri göstərən Azərbaycanın şirkəti
YÜQ	Yerüstü Qurğular: Yerin üstündə yerləşən hər hansı boru kəməri qurğusu, yeni ərsinburaxma stansiyası və bağlayıcı siyirtmələr.
Kənd Təsərrüfatı Yeri	Əmtəə məqsədilə bitkilərin yetişdirilməsi üçün istifadə olunan sahə (müvəqqəti olaraq istifadə olunmayan sahələr də daxil olmaqla); yalnız örüş kimi istifadə olunan torpaqlar istisna olmaqla
ABƏŞ	Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti
PCMAS	Praktiki cəhətdən mümkün aşağı səviyyə
AM-lər	Aeronaviqasiya Markerləri
ODSY	Orta Dəniz Səviyyəsindən Yuxarı
Sibir xorası	"Bacillicus anthracis" adlı sporlu bakteriyanın səbəb olduğu yoluxucu xəstəlik. Sibir xorası çox vaxt məməlilər növünə aid vəhşi və ev heyvanlarında (iribuynuzlu mal-qara, qoyun, keçi, dəvə, antilop və digər otlayan heyvanlar) rast gəlinir, lakin ona həmçinin yoluxmuş heyvanların və ya yoluxmuş heyvanlara aid toxumanın təsirinə açıq olan insanlarda da rast gəlmək mümkündür.
API	Amerika Neft İnstitutu
Əkin yerləri	Məhsul yetişdirmək üçün istifadə olunan torpaqlar
GY-lar	Giriş yolları
Asfalt/asfalt yol	Yolun üst hissəsində tünd, hamar, yeyilməyə davamlı səth əmələ gətirən bitum və mineral doldurucuların qarışığı ilə örtülmüş yol
ASME	Amerika Mühəndis Mexaniklər Cəmiyyəti
TİS	tədbirlərin izənilməsi sistemi
Şnekli burov	adətən qazılmış materialı kənarlaşdırmaq üçün şnek kimi fəaliyyət göstərən fırlanan vintşəkili kəsici burğudan ibarət qazma qurğusu və ya qazma baltasıdır. Kəsici burğunun fırlanması materialın qazılmış boşluqdan bayıra çıxmasına səbəb olur.
Çay yatağının dəyişməsi	Köhnə çay yatağının ləğvi və yenisinin yaranması
AZN	Yeni Azərbaycan Manatı, Azərbaycan Respublikasının valyutası
ARQK	Azərbaycan Respublikasının Qırmızı Kitabı: Azərbaycanda nəslə düşmür və ya tükənmək təhlükəsi altında olan fauna və floranın siyahısı

Termin	Anlayış
Əks doldurma	boru düzüldükdən sonra xəndəyin torpaqla doldurulması prosesidir. Torpaq geri ardıcılıqla xəndəyə geri qaytarılır və birinci torpağın alt qatı və sonra isə torpağın üst qatı yerləşdirilir. Bu, torpağın üst qatının öz ilkin vəziyyətinə geri qaytarılmasını təmin edir.
Barg	Manometrin təzyiq vahidi
MƏYT	Mövcud ən yaxşı texnologiya
Mİrd.kub m/il	İldə milyard kub metr (il)
Bentonit	Qazma/ burğu prosesinə yardım etmək üçün qazma məhlulu kimi istifadə olunan mineral gil
ysa	yer səviyyəsindən aşağıda
Bioloji bərpa	layihənin uzunmüddətli hədəflərinə cavab vermək məqsədilə bitki örtüyünün və bitki növlərinin müxtəlifliyini əvvəlki vəziyyətinə qaytarmaq üçün floranın və faunanın bərpası və bitki örtüyünün (əkin sonrası) yaradılmasıdır.
Biotik / abiotik	Canlı orqanizmləri / qeyri-canlı orqanizmlər
Qara sular / Fekal sular	Fekal sular tərkibində insan və ya heyvan tullantıları olan çirkab sularıdır (məsələn: kanalizasiya çirkab suları)
OBT	Oksigenə Bioloji Tələbat
BP	BP plc
BP Cirrus	Qaz sızmalarının nəticələrini modelləşdirmək üçün kompyuter proqramı
BP QMP	BP Qrupunun Müəyyənləşdirdiyi Praktika
B/g	Barel/gün
PCƏYEV	Praktiki Cəhətdən Ən Yaxşı Ekoloji Variant
Köhnə obyekt	əvvəllər üzərində tikililər olmuş, potensial inşaat imkanı olan şəhər sahələri
Brusellyoz	"Brucella" növlü bakteriyaların törətdiyi yoluxucu xəstəlikdir. Bu bakteriyalar əsasən heyvanlar arasında ötürülür və bir çox müxtəlif onurğalılarda xəstəliyə səbəb olur. İnsanlar bu bakteriyaya yoluxmuş heyvanlar və ya heyvan məhsulları ilə təmasda olduqunda yoluxur
BSI	Britaniya Standartlar İnstitutu
BTC	Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəməri
BTC üzrə ƏMSSTQ	BTC üzrə Ətraf Mühitə və Sosial Sahəyə Təsirin Qiymətləndirilməsi (ƏMSSTQ), İctimaiyyətə Məlumatın Açıqlanması Fazasında Verilmiş Şərh və Rəylərə Cavab, Hissə I və Hissə II, sentyabr 2002; təsdiqlənib: noyabr 2002
BTEK	benzol, toluol, etilbenzol və ksilollar
Bəndləmə	Bəndləmə (həmçinin bənd divarı da adlandırılır) adətən zərərli və ya təhlükəli kimyəvi maye tutumların daşmasının və ya sıradan çıxmasının qarşısını alaraq sızmanı tutmaq üçün layihələndirilmiş konstruksiya daxilindəki sahədir
BS	Bağlayıcı siyirtmə: boru kəməri vasitəsilə məhsul axınıni dayandırmaq və boru kəməri sisteminin bir hissəsini və ya sistemin komponentini təcrid etmək üçün istifadə edilən klapandır
BVR	ÇQBKG üzrə Bağlayıcı Siyirtmə sahəsi
Tabaşir qatı	Kalisum karbonatdan, kalsiumdan və ya əhəngdaşından təşkil olunmuş, malik olan və ya onların xüsusiyyətlərini daşıyan torpaqlar
DTM	düzəldici tədbir barədə müraciətlər
Kanserogen	Nəfəslə çəkildiyində yaxud udulduqunda və ya dəriyə nüfuz etdiyində xərçəng yarada bilən və ya onun baş verməsi halını artırı bilən maddələr və preparatlar
Katodlu Mühafizə (KM)	Katodlu mühafizə metalı elektrokimyəvi elementin katoduna çevirməklə metal səthində korroziyanın yaranmasının qarşısını almaq üçün istifadə edilən metoddur
CB&I	"Chicago Bridge and Iron"

Termin	Anlayış
İƏT	İcma Əsaslı Təşkilat; yalnız bir və ya daha çox icmada yerləşən və həmin icmaların bəzi və ya bütün üzvlərinin marağını və rifahını təşviq etməyə yardım edən təşkilat. "Yerli assosiasiyaya" bənzəyir
ÖÜD	Ölkə üzrə Ümumi Dəyərləndirmə: ölkənin inkişaf vəziyyətini təhlil edən və əsas inkişaf problemlərini müəyyənləşdirən sistem
İİT	icma inkişaf təşəbbüsü
Siyahıyaalma	Yaş, cins, peşə və s. kimi təfərrüatlar da qeydə alınmaqla aparılan əhalinin rəsmi uçotu
CH ₄	metan
Mİ	Mədəni İrs
qamış-bataqlıq ərazi	yüksək ekoloji əhəmiyyətə malik olan və növlər baxımından zəngin təbii bitki toplumu olan bataqlıq təbii yaşayış mühiti
CITES	Kökü Kəsilmək Təhlükəsi Qarşısında Olan Yabani Flora və Fauna Növləri ilə Beynəlxalq Ticarət Haqqında Konvensiya
İƏMİ	İcma ilə Əlaqələr üzrə Məsul İşçi
sm	Santimetr
sm ³	kub santimetr
CO	karbon monoksid
CO ₂	karbon dioksid
CO _{2eq}	Karbon dioksid ekvivalenti: hazırkı ƏMSSTQ-nin məqsədləri çərçivəsində, bu, CO ₂ ton ilə ifadə olunan karbon dioksidin və metanın ümumi emissiyalarıdır – metanın global istiləşmə potensialını 25 ehtimal etməklə (İqlim Dəyişmələri üzrə Hökumətlərarası Qrupun 2007-ci il tarixli Dördüncü Qiymətləndirmə Hesabatından)
OKT	Oksigenə Kimyəvi Tələbat
Öhdəlik	Ətraf mühitə və sosial-iqtisadi sahəyə təsirlərin minimuma endirilməsi, azaldılması, idarə olunması və kompensasiya edilməsi və potensial faydaların təşviq olunması məqsədilə gələcək tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün niyyət haqqında bəyanat
İcma	Hazırkı ƏMSSTQ-nin məqsədləri çərçivəsində, icma sakinlər tərəfindən xüsusi inzibati və ya ictimai-siyasi subyekt hesab olunan və digər icmaların üzvləri tərəfindən də bu cür qəbul edilən, ən azı beş yaşayış evindən (ev və ya bina tikilisi) ibarət olmaqla qəsəbədə nisbətən yaxın məsafədə daimi, müvəqqəti və ya fasilələrlə bir yerdə yaşayan və qarşılıqlı əlaqədə olan şəxslərdən, qruplardan və ailə təsərrüfatlarından ibarətdir.
Məhdudlaşdırıcı amil	Layihə fəaliyyətlərinin təsirlərinin potensial olaraq daha yüksək olması ilə nəticələnə biləcək sahə vəziyyəti (sosial, coğrafi və ya ekoloji). Məhdudlaşdırıcı amillərə malik olduğu müəyyənləşdirilən sahələrdən çəkinmək lazımdır və ya onlara təsirəzaltma tədbirləri tətbiq edilməlidir.
Məsləhətləşmə	ƏMSSTQ prosesi ərzində qarşılıqlı maraq kəsb edən məsələlərə dair informasiyaların, fikirlərin və rəylərin ikitərəfli mübadiləsi
Çirkləndirici	Potensial olaraq zəhərli, çirkləndirən və ya digər zərərli maddə
Çirklənmiş Torpaq	Potensial çirkləndirici maddələrlə çirklənmiş torpaq
Profilləmə işləri	Yamacları nizamlamaq üçün yerin səthində landşaftın planlaşdırılması
Podratçı	Boru kəmərinin quraşdırılmasına, xüsusi kəşimlərə cavabdeh olan bütün podratçılar, lakin bu tərəflərdən birinin xüsusi olaraq başqa cür müəyyənləşdirildiyi hallar istisna olmaqla
Dəhliz	Dəhliz (və ya Marşrut Dəhlizi) içərisində boru kəmərinin yerləşdiriləcəyi torpaq zolağıdır.
COSHH	Sağlamlıq üçün Təhlükəli Maddələrə Nəzarət

Termin	Anlayış
"Beşikdən qəbirədek"	Tullantıların idarə olunması üzrə cavabdehliyin tullantıların yaranması məqamından (və ya beşikdən) tutmuş onların yekun təyinat məntəqəsinə (və ya qəbirədek) uzadan prinsip
Həyətəyanı sahə	Mülkün hüdudları daxilində torpaq sahəsi
DAFOR	Aşağıdakı şkalaya əsasən bitki növlərinin bolluğunu təsnif edən sistem: Dominant, Bol, Tez-tez rast gəlinən, Vaxtaşırı rast gəlinən və ya Nadir
dB	desibel
dB(A)	dB(A) insan qulağının spesifik həssaslıqlarını kompensasiya edən (adi, qeyri-selektiv mikrofon ilə müqayisədə) A-ölçülü desibel şkalasını ölçmək üçün istifadə olunan vahiddir
SSD	Sinə Səviyyəsində Diametr (<i>ağacın</i>)
Desibel	Səsin intensivliyini (gücünü) ölçmək üçün istifadə olunan vahid. O, xüsusən də hər kvadrat metr üzrə 20 mikro-Nyuton istinad səviyyəsi ilə müqayisədə səs təzyiqinin loqoritmik nisbəti kimi müəyyənləşdirilə bilər.
Layihələndirmə əmsalı	Layihələndirmə əmsalı (həmçinin Təhlükəsizlik əmsalı kimi də tanınır) boru kəmərinin maksimum layihələndirilmiş yükünün və ya ötürücülük qabiliyyətinin boru kəməri sisteminin komponentinin və ya strukturunun sıradan çıxmadan tab gətirə biləcəyi maksimum göstəricidən aşağıda saxlanılmasını təmin edən əmsal
Kondensasiya temperaturu	Kondensasiya temperaturu o temperatur səviyyəsidir ki, həmin səviyyədə aşağıda sabit barometrik təzyiqdə rütubətli hava həcmindəki su buxarı maye suya kondensasiya edir.
Maili qazma	baxın: ' <i>üfüqi maili qazma</i> '
Qazma məhlulu/qazma tullantıları	Qazma və tunelqazma zamanı istifadə edilmiş mayələr və formalaşan tullantılar
sürücü	sərnişin avtomobillərinin, yük avtomobillərinin və tırtıllı yaxud təkərli texnika və maşın-mexanizmlərin sürücüləri daxildir
QAE	Quru Alçaq Emissiya
QAAO	Quru Alçaq Azot Oksidləri (NOx)
HOO	Həll Olmuş Oksigen
Domin şkalası	Bitki toplumunda əhatə olunan növlərin təsvir edilməsi üçün K. Domin tərəfindən hazırlanmış sistem
RD	Rəngli defektoskopiya: boru kəmərinin səthindəki qüsurların yerinin müəyyənləşdirilməsi üçün metod. Boyaq maddəsi səthə çəkilir və sonra işə silinib təmizlənir. Boyaq maddəsi çatlarda qalaraq onları daha nəzərəçarpan və rahat aşkarlanan edir.
Hüquqi ekspertiza baxışı	Sahənin öncədən mövcud öhdəliklərini (məsələn torpağın çirklənməsi) müəyyənləşdirmək üçün aparılan tədqiqat
Yük bərkitmə vasitələri	Nəqli zamanı yüklərin mühafizə olunması və bərkidilməsi üçün istifadə olunan material
Diqqətli olma öhdəliyi	Tullantı formalaşdıran tərəfin tullantıların müvafiq qaydada idarə olunmasını (hətta tullantı üçüncü şəxslərə ötürülmüş olduqunda belə) təmin etmək öhdəliyinə malik olduğunu bildiren prinsip
E-3	Ekspensial düstur, məsələn $7 E-3 = 0.007$
ƏMvəS QMP	BP şirkətinin Ətraf Mühitə və Sosial məsələlər üzrə Qrupunun Müəyyənləşdirdiyi Praktika
İqtisadi Fəal Əhali	Müəyyənləşdirilmiş vaxta istinad müddəti ərzində məhsuldar fəaliyyətlər üçün işçi qüvvəsi təchiz edən, hər iki cinsdən olan və müəyyən yaş həddindən yuxarı olan bütün şəxslər. Buraya məşğulluğu olanlar (işçilər və ya özünü işlə təmin edənlər) və ya işsizlər arasında tələblərə cavab verən bütün şəxslər daxildir.
EGIG	Avropanın Qaz Boru Kəmərlərindəki Hadisələrə dair Məlumat Toplayan Qrupu
ƏMSƏT	ətraf mühit, sağlamlıq və əməyin təhlükəsizliyi

Termin	Anlayış
ƏMTQ	Ətraf Mühitə Təsirin Qiymətləndirilməsi
Endemik	Epidemiologiyada, hər hansı bir infeksiya xarici müdaxilələrə ehtiyac olmadan əhali arasında qaldığında həmin infeksiyanın əhalidə endemik olduğu deyilir. Ekologiyada, bu, onu bildirir ki, növlər konkret sahədə məhdudlaşmış.
İştirak	təşəbbüskarın/obyektin operatorunun öz maraqlı tərəfləri ilə müntəzəm olaraq qarşılıqlı əlaqədə olmasında vasitəçilik edən sistemi və prosesləri təsvir etmək üçün istifadə olunan termin
Ətraf Mühitin və Sosial Sahənin Qiymətləndirilməsi	Təklifin potensial ətraf mühitə və sosial sahəyə təsirlərini müəyyənləşdirmək və təklif olunan təsiri azaltma tədbirlərini müəyyən etmək üçün daxili qiymətləndirmə (ƏMSSTQ metodologiyasına riayət etməklə). Qiymətləndirmənin əhatə dairəsi və miqyası təklifin xarakterinə və müəyyənləşdirilən potensial təsirlərin diapazonuna və miqyasına müvafiqdir. Tələb edilərkən qiymətləndirmənin nəticələri dövlət nəzarət orqanına təqdim olunacaq.
Ətraf mühitin mühafizəsi strategiyası üzrə məhsul	TƏMÖHS-də müəyyənləşdirildiyi kimi əhatə dairəsinin müəyyənləşdirilməsinə dair tədqiqat, risk qiymətləndirməsi, fon tədqiqatı, ƏMTQ və fəvqəladə hallara qarşı cavab tədbiri planı
Efemer	Qısamüddətli bitki
Efemeroid	Yeraltı ehtiyat orqanlarına malik bitkilər
Epidemiya	Konkret bir vaxtda icmada infeksiya xəstəliyinin geniş yayılması halı
İBKMI	İxrac Boru Kəmərlərinin Mühafizəsi İdarəsi
ERA	ERA Marketing Mərkəzi, sosial araşdırmalar aparən və konsaltinq xidmətləri göstərən Azərbaycan şirkəti
ƏMİEP	Əmək Münasibətlərinin İdarə Edilməsi Planı
eroziya sinifi	torpağın potensial eroziyasının kəskinliyinin təsnifatı
FHQCTP	Fəvqəladə Hallara Qarşı Cavab Tədbirləri Planı
İESVH	İlkin Ekoloji və Sosial Vəziyyətə dair Hesabat
QS	Qəza Söndürməsi
ƏMSSTQ	ətraf mühitə və sosial sahəyə təsirin qiymətləndirilməsi
ƏMSSIOMP	Ətraf Mühitin və Sosial Sahənin İdarə Olunması və Monitorinqi Planı
ƏMSSIOP	Ətraf Mühitin və Sosial Sahənin İdarə Olunması Planı
ƏMSSIOS	Ətraf Mühitin və Sosial Sahənin İdarə Olunması Sistemi
Torpaq işləri	Torpaq işləri dedikdə mövcud yer və ya səth səviyyəsindən aşağıdakı torpağın, sūxurun və ya digər materialların hərəkətini həyata keçirən hər hansı əməliyyat nəzərdə tutulur. Torpaq işlərinə, əl ilə qazma, burğu, tunelqazma və əks doldurma işləri daxil ola bilər.
partlayıcı	alovun təsiri ilə partlaya bilən və ya zərbələrə yaxud sürtünməyə qarşı dinitrobenzoldan daha həssas olan maddələr və preparatlar.
Obyekt (Tranzit Əraziyə Malik Ölkənin Hökumət ilə Sazişdən götürülüb)	“Obyekt” və ya “Obyektlər” Təbii qazın Ərazi daxilində, Ərazidən, Ərazi vasitəsilə və/ yaxud Əraziyə tranziti, qəbul edilməsi, nəqli və daşınması üçün Layihə iştirakçıları tərəfindən və ya onların adından CQBK layihəsi ilə əlaqədar olaraq tikilən, quraşdırılan, saxlanılan, təmir edilən, əvəz olunan, genişləndirilən, uzadılan, mülkiyyətdə olan, nəzarət olunan və/ yaxud istismar olunan əsas magistral boru kəməri ötürücü sistemi, onun qovşaqları və bütün yeraltı və yerüstü və ya dənizdibi qurğular və köməkçi avadanlıq, müvafiq Layihə sazişlərində təmin olunan əlaqədar torpaq sahələri, bütün qəbuledici, daşıyıcı, təmizləyici, təzyiç azaldıcı, kompresləşdirici, ölçü, nümunə götürən, sınaq və yoxlama qurğuları, dispetcher idarəetmə və məlumat toplamaq üçün SCADA avadanlığı, rabitə avadanlığı, telemetriya avadanlığı, tellərdən ibarət (fiberoptik) və digər kabellərin şəbəkəsi və bunlara bənzər yalnız CQBK Sisteminin istismarı, monitorinqi və ona texniki xidmət göstərilməsi zamanı işlədilən (və/ yaxud BTC Layihə sazişlərində təsvir edilən layihə ilə əməkdaşlıqda işlədilən)
Fauna	Hər hansı konkret regiona və ya vaxta aid bütün heyvanlar aləmi

Termin	Anlayış
FBE	Əridilmiş Epoksid Örtüyü boru kəmərlərini mühafizə etmək üçün istifadə olunan termoaktiv polimer epoksid əsaslı tozlu örtükdür.
THY	Tam Kalibrlı Yarılma: boru kəmərinin yarılmasına gətirib çıxaran borunun ümumi mexaniki sınıması
QTQ KS	qurğuların tikintisi və quraşdırılması üzrə kəmə sahəsi
FEED	İlkin Texniki Layihələndirmə
YTI	yatağın tammiqyaslı işlənməsi (Şahdəniz)
FFREQ	Digərləri tərəfindən vurulan ziyan nəticəsində qaz boru kəmərinin sıradan çıxması riskini qiymətləndirmək üçün istifadə edilən qaz sənayesində nasazlıqların təkrarlanma tezliyini proqnozlaşdırma metodologiyası
Flora	Hər hansı konkret regiona və ya vaxta aid bütün bitkilər aləmi
İstiqamətləndirici kanal	Su axınıni boruya istiqamətləndirən kanal
FOK	Fiber optik kabel: rəqəmlı məlumatları ötürmək üçün istifadə olunan optik lifli kabel
Əhatə zonası	Layihə tərəfindən və ya layihənin komponenti tərəfindən (məsələn: Ərsinləmə Stansiyasının sahəsi) tələb olunan torpağın ümumi fiziki sahəsi
Sovrulan toz	Tüstü borularından və ya bacalardan savayı hər hansı kənar mənbədən atılan hava ilə sovrulan bərk hissəciklər
Tam Kalibrlı Yarılma	Boru kəmərinin yarılmasına gətirib çıxaran borunun ümumi konstruksiyasının sıradan çıxması. Yarılma borudakı qüsurun borunu tamamilə istismara yararsız hala gətirəcək dərəcədə yayılması və ya artmasıdır.
İŞB	istiqamətləndirici şnekli burov: baxın yuxarıdakı "şnekli burov"
Qabionlar	Daşlarla doldurulmuş məftilli qəfəslər; sahilləri bərkidib saxlamaq üçün istifadə olunur
ÜDM	Ümumi Daxili Məhsul – verilmiş müddətdə ölkədə istehsal olunan bütün yekun malların və xidmətlərin bazar dəyərinin ölçüsü. Adambaşına düşən ÜDM çox vaxt ölkənin yaşayış səviyyəsinin göstəricisi hesab edilir
İXQ	İstixana qazı/ qazları
Gini əmsalı	Ölkədə gəlirin bərabərsizliyinin ölçüsüdür
CİS	Coğrafi İnformasiya Sistemi qərarvermə prosesinin məlumatla təchiz edilməsi üçün coğrafi məlumatları birləşdirən, saxlayan, redaktə edən, təhlil edən, bölüşdürən və əks etdirən informasiya sistemidir.
TSƏOKTK	Torpaq Sahələrinin Əldə Olunmasına və Kompensasiyasına dair Təlimat Kitabçası
Boş sahə	Əvvəlcədən sənaye məqsədli tikintilər aparılmamış sahə
Boz sular (məişət çirkab suları)	Su çanaqlarından, hamamlardan, duşxanalardan və məişət cihazlarından gələn çirkab sular
QTEP	Qrupun tövsiyə etdiyi praktika (BP şirkətinin təlimat sənədləri)
SvəƏT	Sağlamlıq və Əməyin Təhlükəsizliyi
ha	hektar: 10000 kvadrat metrə (100m x 100m) bərabər olan ərazi ölçü vahidi
Təbii Yaşayış Mühiti	Orqanizm və ya ekoloji toplumun adətən yaşadığı və ya mövcud olduğu sahə yaxud mühit
Təbii Yaşayış Mühitinin Parçalanması	Birbaşa itki və/ və ya təsir nəticəsində təbii yaşayış mühiti sahəsinin tədricən daha kiçik bölmələrə bölünməsi
Zərərli	Nəfəslə çəkildiyində yaxud udulduğunda və ya dəriyə sirayət etdiyində məhdud sağlamlıq riskləri yarada bilən maddələr və preparatlar
ATBS	Ailə Təsərrüfatının Bütçəsinə dair Sorğu: ailə təsərrüfatlarının mallara və xidmətlərə xərclədiyi məsrəfləri diqqət mərkəzinə almaqla yaşayış şərtlərinin təsvirini verən sorğu.

Termin	Anlayış
ÜMQ	Üfüqi Maili Qazma: səthdən buraxılan qazma qurğusundan istifadə etməklə öncədən müəyyənləşdirilmiş lülə trayektoriyası boyunca dayaz qövsə yeraltı boruların xəndək qazılmadan idarə edilə bilən quraşdırılması metodudur (ətraf əraziyə minimal təsir göstərməklə).
HDPE	Yüksək sıxlıqlı polietilen
Hepatit B	Hepatit b virusu ilə yoluxma nəticəsində yaranan yoluxucu qara ciyər xəstəliyi. Hepatit B adətən hepatit B virusu ilə yoluxmuş şəxsin qanı, sperması və ya digər orqanizm mayesi yoluxmamış bir şəxsin orqanizminə daxil olduğunda yayılır.
TƏMÖHS	Tranzit Əraziyə Malik Ölkənin Hökuməti ilə Saziş
AYM	Ağır yük maşını
AT	Ailə Təsərrüfatı
STQ	Sağlamlığa Təsirin Qiymətləndirilməsi
İİV	İnsanda İmmunçatışmazlığı Virus
yüksək dərəcədə alışıqan	alışma temperaturu 21°C-dən aşağı olan maye maddələr və preparatlar (o cümlədən son dərəcədə alışıqan mayələr); hər hansı enerji tətbiq olunmazdan ətraf mühit temperaturunda hava ilə təmasda olduğundan qızaraq sonda alışan maddələr və preparatlar; alışma mənbəyi ilə qısamüddətli təmasdan sonra asanlıqla alovlanan və alışma mənbəyi yığıldırdıqdan sonra yanmağa və ya məhv olmağa davam edən bərk maddələr və preparatlar; və su və ya rütubətli hava ilə təmasda olduğundan təhlükəli miqdarda yüksək dərəcədə alışıqan qazlar buraxan maddələr və preparatlar
SƏTƏM	Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi və Ətraf Mühit
SƏTTƏM	Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi, Təhlükəsizlik və Ətraf Mühit
Karbohidrogen	Karbohidrogenlər bütövlüklə hidrogendən və karbondan, o cümlədən xam neft, təbii qaz və s. kimi maddələrdən ibarət olan üzvi birləşmələrdir.
Hidrosınaq	Sistemin bütövlüyünü sınaq etmək üçün boru kəmərinə su əsaslı məhlulun doldurulmasını və təzyiqin artırılmasını əhatə edən proses
KİTTS	Kompleks İdarəetmə və Texniki Təhlükəsizlik Sistemi
MK	məcburi köçkün: münafişə və ya təbii fəlakət nəticəsində didərgin düşən, lakin öz yaşadığı ölkəni tərk etməyən şəxs
BMK	Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası – Dünya Bankı Qrupunun özəl sektora kredit verən bölməsi
BMI	Beynəlxalq Maliyyə İnstitutu
HAS	Hökumətlərarası Saziş
BƏT	Beynəlxalq Əmək Təşkilatı
Təsir / Nəticə	Layihənin nəticəyə səbəb ola biləcək hər hansı aspekti; məsələn: tikinti zamanı torpağın təmizlənməsi təsirdir, yeni zamanda mümkün nəticə isə heyvanlar aləmi üçün təbii yaşayış mühitinin itirilməsi və parçalanmasıdır
HİOQ	Hadisələrin İdarə Olunması Qrupu
İndikator Növlər	Ümumi populyasiya üçün dəyişikliyin ölçülə bilən əlamətini və ya simptomunu təmin etmək üçün istifadə edilən növlər
Yoluxucu	Tərkibində insanda və ya digər canlı orqanizmlərdə xəstəliyə səbəb olduğu bilinən və ya əsaslı şəkildə hesab edilən yaşama qabiliyyətli mikroorqanizmlər və ya toksinləri olan maddələr
Daxili miqrasiya / xarici miqrasiya (emiqrasiya)	İnsanların icmaya yaxud regiona və ya icmadan yaxud regiondan köçməsi
AEİ	Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu
BMqT	Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatı
IPA	Aralıq Ərsinburaxma Stansiyası, Azərbaycan
IPLOCA	Yerüstü və Dəniz Boru Kəmərləri İnşa Edən Podratçıların Beynəlxalq Assosiasiyası

Termin	Anlayış
Qıcıqlandırıcı	Dəri və ya selikli qişa birbaşa, uzunmüddətli və ya dəfələrlə təmas etdiyində qıcıqlanmaya səbəb ola bilən qeyri-korroziv maddələr və preparatlar
ISO	Beynəlxalq Standartlar Təşkilatı
IUCN	Beynəlxalq Təbiətin və Təbii Sərvətlərin Mühafizəsi Birliyi
K	"K sinfində" zəlzələlərin ölçüsünü müəyyənləşdirmək üçün istifadə olunan ölçü vahidi; bu sistem Azərbaycan daxilində istifadə olunur
Kəhrizlər	Qəsəbələrə və ya irriqasiya məqsədilə su təchiz edən su təsərrüfatı sistemi
km	Kilometr - 1000 metrə (təxminən 0,62 mil) bərabər uzunluq ölçü vahidi
km ²	Kvadrat kilometr ölçü simvolu
ƏİG-lər	Əsas İcra Göstəricilər
KG-lər	Kilometr Göstəriciləri - konkret yeri tapmağa köməklik etmək məqsədilə boru kəmərinə məsafəni ölçmək üçün istifadə olunur
kV	Kilovolt
TSƏOKB	Torpaq Sahələrinin Əldə Olunmasına və Kompensasiyasına dair Baza
L _{Aeq}	İnsan qulağının eşitdiyi səs mənbələrinin dəyişkənliyini əks etdirmək üçün istifadə olunan orta qiymət, ölçülmüş davamlı ekvivalent səs təzyiqi səviyyəsi
SAS	Sızmaları Aşkarlama Sistemi
Yuyuntu mayesi	Adətən tullantı poliqonlarından axan qələviləşmə prosesinin maye məhsulu
LED	İşıq diodu
Kəmə borusu	Bir-birinə qaynaq edilərək boru kəməri formalaşıdır bilən boru seksiyaları
YOİS	yerli operativ idarəetmə sistemi
Endirmə və düzmə	Borunun xəndəyə yerləşdirilməsi prosesi
YSÖT	Yaşayış Səviyyəsinin Ölçülməsi Tədqiqatı: diaqnostik sosial-iqtisadi məlumatları və statistik göstəriciləri toplamaq üçün keçirilən ailə təsərrüfatının yaşayış standartlarına dair tədqiqat
m	Metr üçün ölçü simvolu, Beynəlxalq Vahidlər Sistemində uzunluq vahidi
m ²	Kvadrat metr üçün ölçü simvolu, Beynəlxalq Vahidlər Sistemində ərazi vahidi
m ³	Kub metr üçün ölçü simvolu, Beynəlxalq Vahidlər Sistemin həcm vahidi
Miqyas (təsirin)	Təsirin nə dərəcədə mənfi və ya müsbət ola biləcəyinin ölçüsü
MYİT	Maksimum Yolverilən İşçi Təzyiq
MdN	Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi
MN	Müdafiə Nazirliyi
MAH	metod aşkarlama həddi
ETSN	Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi
FHN	Fövqəladə Hallar Nazirliyi
Mezofil	Orta temperatur diapazonunda (15°C və 40°C arasında) yaxşı inkişaf edən orqanizm
YEN	Yanacaq və Energetika Nazirliyi
mg ⁻³	Hər kub metr üzrə milliqram
SN	Səhiyyə Nazirliyi
Mikrotunel çəkmə	Mikrotunel çəkmə kiçik tunellərin inşa olunması metodudur. Bu prosedə məsafədən idarə olunan mikrotunel qazma maşınından və bir keçidlə yerin altında birbaşa boru kəmərləri quraşdırılan borudüzmə metodundan istifadə olunur

Termin	Anlayış
Təsirəazaltma tədbirləri	Skrininq zamanı müəyyənləşdirilən və sonradan təsirin qiymətləndirilməsi zamanı təhlil edilən təsirlərdən qaçmaq, həmin təsirləri aradan qaldırmaq, azaltmaq və ya kompensasiya etmək üçün Layihə tərəfindən yerinə yetirilməsi qərara alınan tədbirlər. Təsirəazaltma tədbirləri ətraf mühitə, sosial sahəyə, sağlamlığa və digər təsirləri əhatə edə bilər.
ƏƏSMN	Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi
mm	millimetr
Konservasiya	Layihənin qeyri-müəyyən müddətə təxirə salınması və ya gözləmə rejiminə keçirilməsi prosesi
MTD	Maqnit tozlu defektoskopiya: dəmir kimi seqnetoelektrik xassəli materiallarda səthdəki və səthin qismən altındakı qatlarda pozulmaları (uyğunsuzluqları) aşkarlamaq üçün aparılan qeyri-dağıdıcı sınaq prosesi
MTTP	Materialın Texniki Təhlükəsizlik Pasportu
M_w	maqnituda şkalasının momenti
MVt	Meqavat, Beynəlxalq Vahidlər Sistemində enerji vahidi - bir milyon vatta bərabərdir
MWth	meqavat istilik komponenti
təbiilik	insanların təbii yaşayış mühitinə təsirinə miqdarının subyektiv hesablaması. Ümumiyyətlə, insanın təsirinə miqdarı nə qədər böyük olursa, təbii yaşayış mühiti bir o qədər az olur və onun ekoloji əhəmiyyəti də azalır.
QYX	Qeyri-Yoluxucu Xəstəlik
XNİSMM	Xəstəliklərə Nəzarət və İctimai Səhiyyə Milli Mərkəzi
UBH	uyğunsuzluq barədə hesabat
QDS	Qeyri-Dağıdıcı Sınaq. Boruya ziyan vurmayaq qaydada borunun bütövlüyünü yoxlamaq üçün istifadə olunan müxtəlif növ sınaqlara aid edilir. Bu sınaqlara ultrasəsli defektoskopiya, maqnit tozlu defektoskopiya və rəngli defektoskopiya daxildir
QHT	Qeyri-Hökumət Təşkilatı
NH_4	ammonium
NO_2	Azot Dioksidi
NO_3	nitrat
NO_x	Azot Oksidləri
AFK	azot, fosfor və kalium
NBV	nefelometrik bulanıqlıq vahidləri
ƏİOS	Əməliyyatların İdarə Olunması Sistemi
Açıq kəsim / Açıq xəndək	Çay yatağına doğru xəndək qazmaqla boru kəmərinin inşasında istifadə olunan çay kəşməsi metodu
NDQCTP	Neft Dağılmalarına Qarşı Cavab Tədbirləri Planı
LTMQİc	Layihənin Təsirinə Məruz Qalan İcma: məskunlaşmış qəsəbədə yerləşən icma (yəni, ƏMSSTQ məqsədləri çərçivəsində xəritələrdən, peyk təsvirlərindən və ya aerofotoşəkillərdən müəyyənləşdirilə bilən A49). LTMQİc kimi müəyyənləşdirilməsi üçün icmalar aydın hüdudlar daxilində (məsələn: CQBKG Layihə sahəsindən müəyyənləşdirilmiş məsafə daxilində) yerləşməlidir və müəyyənləşdirilmiş meyarlara cavab verməlidir.
Alt döşəmə qatı	Boru xəndəyə yerləşdirilərkən borunun örtük qatının zədələnməsi təhlükəsini minimuma endirmək üçün nəzərdə tutulmuş, xəndəyin dibində hamar qunt və qırmadaş qatı
PAK	polisiklik aromatik karbohidrogenlər
Cığır	Çirkləndiricini reseptor ilə əlaqələndirə biləcək əlaqə və ya əlaqələr silsiləsi
Döşənmiş yol	Səthi beton kimi bərk örtük ilə örtülmüş yol
İMİTOP	İctimai Məsləhətləşmə və İnformasiyanın Təqdim Olunması Planı

Termin	Anlayış
PE	potensial evapotranspirasiya
PHAST	Texnoloji Prosesin Təhlükələrinin Təhlili üçün Proqram Vasitəsi (qaz sızmalarının nəticələrinin modelləşdirilməsi üçün kompyuter proqramı)
ərsin	boru kəmərinin daxili hissəsini təmizləyən cihaz.
Ərsinburaxma Kamerası	Ərsinin boru kəmərinə daxil edilməsi üçün Ərsinləmə Stansiyasında istifadə olunan avadanlıq
Ərsinləmə Stansiyası	Ərsinin təzyiqli boru kəmərinə daxil edilməsi üçün istifadə olunan boru kəməri obyektı
BKBİOS	boru kəmərinin bütövlüyünün idarə olunması sistemi
Boru saxlama sahəsi və ya boru anbarı	İşçi resurslara daşınmazdan əvvəl boruların saxlanılması üçün istifadə olunan sahə
Boruların uc-uca düzülməsi	Boruların endirilib düzülməyə hazırlanması üçün kəmə sahəsi boyunca kəmə borularının birləşmələrinin uc-uca yerləşdirilməsi
Boru dövrəsi	İkinci boru xəttinə paralel uzanan (dövrələnən) boru kəməri - onların hər ikisi də eyni mənbəyə və təyinat məntəqəsinə xidmət göstərir
PM ₁₀	aerodinamik diametr 10 mikron və ya daha kiçik olan bərk hissəcik
PRCI	Boru Kəmərləri üzrə Beynəlxalq Tədqiqat Şurası
TAÖS	təzyiq azaltma və ölçmə stansiyası
Layihənin Təsirinə Məruz Qalan İnsanlar	Layihə fəaliyyətlərinin təsirinə məruz qalan şəxslər
Layihənin investoru	Tranzit Əraziyə Malik Ölkənin Hökuməti ilə Sazişin (hər hansı bu cür sazişin qarşı tərəfi olan tranzit əraziyə malik ölkənin hökuməti qismində çıxış edən müvafiq dövlətlərin Hökuməti istisna olmaqla) tərəfi olan əlaqədar Şəxs, Tranzit Əraziyə Malik Ölkənin Hökuməti ilə Sazişə uyğun olaraq bu cür tərəfin təyin etdiyi CQBKG Layihəsi ilə bağlı əməliyyat şirkəti və yuxarıdakılardan hər hansı hüquqi varisi və ya səlahiyyətli təmsilçisi. "Layihənin İnvestoru"na (i) hər hansı Şəxsə münasibətdə onun qanuni tərkib hissələri, məsələn filialı, ofisi yaxud daimi nümayəndəliyi və ya bu cür Şəxsin yaxud onun tərkib hissələrinin adından çıxış edən orta şirkət və (ii) bu cür Şəxsin yaxud onun tərkib hissələrinin adından çıxış edən namizəd, agent və ya nümayəndə daxil olacaq.
Mühafizə olunan ərazi	"Ətraf Mühitin Mühafizəsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu çərçivəsində təyin edilmiş mühafizə olunan ərazi
Mühafizə olunan növlər	İUCN tərəfindən həssas, nəslə kəsilmə təhlükəsi olan və ya son həddə çatmış kimi təyin edilmiş növlər, CİTES konvensiyasında sadalanan növlər və Azərbaycan Respublikasının Qırmızı Kitabına və ya xüsusi mühafizə olunan heyvan növlərinin siyahısına daxil edilmiş növlər
PSA	Bakı-Tbilisi-Ceyhan Nasos Stansiyası, Azərbaycan
xüsusi təyinatlı beton zavodu	podratçının və ya subpodratçının CQBKG üçün qurduğu beton zavodu qurğuları
KRQ	kəmiyyətli risk qiymətləndirməsi
Quduzluq	Çox vaxt quduz heyvanın dişləməsi vasitəsilə ötürülən məməlilərə aid qarşısı alına bilən virus xəstəliyi. Quduzluq virusu mərkəzi sinir sistemini yoluxdurur, yekunda isə xəstəliyin beyinə çatmasına və xəstənin ölümünə səbəb olur
Şumlama	Bir-birinə yapışmış torpaq topalarını (kəsəklərini) parçalamaq üçün torpaqdan dişli və ya çıxıntılı olan alətin keçirilməsi
KTP	Köçürülmə üzrə Tədbirlər Planı
Reseptor	Layihənin konkret təsirinə mənfi şəkildə məruz qala biləcək yer (məsələn: təbii asayış mühiti, icma, su axarı)
oksidləşmə-bərpa	birlikdə əlavə proses hesab edilən oksidləşmə və bərpa

Termin	Anlayış
Qaçqın	Münaqişə və ya təbii fəlakət nəticəsində köçkün düşmüş və beynəlxalq miqyasda qəbul edilmiş dövlət sərhədini keçərək öz yaşayış ölkəsini tərk etmiş şəxs
Bərpa	Borunun düzülməsindən (o cümlədən boru kəmərinin və ya boru kəməri obyektlərinin quraşdırılmasından sonra onların tikintisi ilə bağlı təsirə məruz qalmış bütün sahələr üçün eroziya ilə mübarizə tədbirlərinin tətbiqi, torpağın üst qatının dəyişdirilməsi, topoqrafiya, hasarlar və s. və ilkin əkin işləri daxildir) sonra ərazinin öz ilkin vəziyyətinə qaytarılması üçün görülən bərpa işləri <i>Qeyd: müqavilə üzrə zəmanət müddətindən sonra bitki örtüyünün və növlərin müxtəlifliyinin bərpası bu anlayışa daxil deyil (baxın: bioloji bərpa)</i>
Qalıq təsir	Təsirəsalma tədbirləri tətbiq edildikdən sonra qalan təsir
Daş parçaları	Çay sahilini eroziyaya qarşı qorumaq üçün istifadə olunan daş və ya digər material
Kotanlama	Mexaniki işləyən dişlərin kipləşmiş torpaqdan keçirərək torpağın kipləşməsinin yumşaldılması prosesi
KS	Kəmə Sahəsi: üzərində operatorun boru kəməri inşa etmək, istismar etmək və/ və ya texniki xidmətini aparmaq hüququ olan, boru kəməri üzərində və ətrafında müəyyənləşdirilmiş torpaq zolağıdır
YNQ	Yol-Nəqliyyat Qəzası
Aşağı axın	Suyun (adətən yağıntılardan meydana gələn) torpaq səthi üzərində meyl üzrə aşağı axması
CQBK	Cənubi Qafqaz Boru Kəməri
CQBKG	Cənubi Qafqaz Boru Kəmərinin Genişləndirilməsi
CQBKG İştirakçıları	Bu Sazişin Tərəflərindən hər hansı biri və ya daha çoxu və ya hamısı (o cümlədən novasiya və/ və ya qoşulma razılaşması vasitəsilə hər hansı Layihə Sazişinə uyğun olaraq CQBKG İştirakçısı kimi), lakin Dövlət Orqanları və yuxarıdakıların hər hansı birinin hər hansı hüquqi varisləri və səlahiyyətli təmsilçiləri istisna olmaqla
ŞD1 və ŞD2	Şahdəniz Mərhələ 1 və Şahdəniz Mərhələ 2
DEE	Dövlət Ekoloji Ekspertizası
Əkin işi	Müqavilə üzrə zəmanət müddəti ərzində bitki örtüyünü bərpa etmək və əraziləri vizual baxımdan ətrafdakı sahələrə oxşar vəziyyətə qaytarmaq, 3-cü Sınıf Eroziyaya nail olmaq üçün tələb olunan ilkin əkin işi
Həssas ərazilər	Layihənin müəyyənləşdirdiyi termindir – o cümlədən həssas bitki örtüyünün və/ və ya faunanın (o cümlədən Azərbaycanın Qırmızı Kitabı; IUCN üzrə Həssas; Qafqaz Endemik Növləri və CİTES üzrə mövcud olan növlər) mövcudluğu səbəbindən ekoloji əhəmiyyəti daha yüksək səviyyəyə qaldırılmış, Kəmə Sahəsi boyunca yerləşən ərazilərə aid edilir. Bu, xüsusi olaraq CQBKG Layihəsinə şamil olunan və hər hansı milli və ya beynəlxalq təyinatla aid edilməyən termindir.
Həssaslıq	Mənfi təsirlərə qarşı əlaqədar həssaslıq
BVS	Beynəlxalq Vahidlər Sistemi - ölçü vahidləri sistemi
Yana qalaqlama	Təyin olunmuş kəmə sahəsinin (KS) və ya işçi eninə kənarına və xaricinə qalaqlanan və ya yığılan qazılmış qrunt
Dərəcə (təsirin)	Təsirin potensial miqyasına və baş vermə ehtimalına və təsirə məruz qalan reseptorun əhəmiyyətinə və/ və ya kəskinliyinə əsaslanaraq təsirin nə dərəcədə əhəmiyyətli ola biləcəyinin dərəcələndirilməsi
ARDNŞ	Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti
Torpağın eroziya sinfi	Potensial torpaq eroziyasının kəskinliyinin kateqoriyalaşdırılması
İH	İş Həcmi
SOx	Kükürd Oksidləri
Qazılmış qrunt	Qazılan yerdən çıxarılmış material

Termin	Anlayış
İşçi resurslar	Tikintinin bütün mərhələlərinin aparılması üçün lazım olan bütün personal və avadanlıq
SSRQ	Sosial Sahəyə Riskin Qiymətləndirilməsi
Maraqlı Tərəf	Nəzərdə tutulan layihədə qanuni marağı olan və onun yerinə, layihələndirməsinə və təsdiqi prosesinə təsir göstərmək iqtidarında olan şəxs, təşkilat və ya digər hüquqi şəxs
CYÖX/CYÖİ	Cinsi Yolla Ötürülən Xəstəlik/Cinsi Yolla Ötürülən Infeksiya
Sabit səs-küy	Tezlik ölçüsü "A" göstəricisinə və vaxt ölçüsü "S" göstəricisinə tənzimlənmiş səsölçən cihazda 5 dB-dən çox olmayan diapazonda dəyişən səs-küy
ÇSTQ	Çirkab Suları Təmizləmə Qurğusu
Torpağın alt qatı	Torpağın üst (humus) qatından aşağıda yerləşən və münbit olmayan və adətən torpağın üst qatından fərqli teksturada və/ və ya rəngdə olan (hökmən deyil) torpaq qatı və ya qatlarıdır.
DŞDS	Davamlı Şəhər Drenaj Sistemi: Səth sularının davamlı inkişaf prinsipi ilə drenajı üçün nəzərdə tutulmuş idarəetmə praktikalarının və nəzarət konstruksiyalarının ardıcılığı
QYXRAMS	Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən aparılmış Azərbaycanda Xroniki Qeyri-yoluxucu Xəstəliklər üzrə Risk Amillərinə dair Milli Sorğu
TQM	Tunel Qazma Maşını
HOBHÜM	Həll Olmuş Bərk Hissəciklərin Ümumi Miqdarı: suda həll olmuş qeyri-üzvi duzların (və üzvi birləşmələrin) ölçüsü
KÜM	Karbohidrogenlərin Ümumi Miqdarı
Üçüncü tərəf	Özəl şəxs, müəssisə və ya dövlət təşkilatı, yeni şirkət yaxud podratçı olmayan istənilən şəxs və ya təşkilat
Üçüncü tərəfə məxsus obyekt	Üçüncü tərəf hüquqi şəxsin sahib olduğu və ya istismar etdiyi obyekt
Üçüncü tərəfə məxsus torpaq	Müvəqqəti köməkçi tikinti obyektləri və ya daimi obyektlər məqsədilə layihənin məskunlaşdığı KS və digər sahələr xaricində yerləşən torpaq
Şum sürmək	Baxın: Şumlamaq
Torpağın üst qatı	Torpağın üst qatı kənd təsərrüfatı və ya təbii bitki örtüyünün inkişafı üçün münbit olan torpağın səthdəki üst qatıdır
TT	Texniki Tapşırıq
Toksik	Nəfəslə çəkildiyində və ya udulduğunda və ya dəriyə sirayət etdiyində ciddi, kəskin və ya xroniki sağlamlıq risklərinə və ya hətta ölüm halına səbəb ola biləcək maddələr və preparatlar (o cümlədən çox toksik maddələr və preparatlar daxil olmaqla).
Toksik maddə	Ətraf mühitdə rast gəlinə biləcək konsentrasiyalarda bioloji sistemdə mənfi cavab reaksiyası (effekt) yaratmaq, strukturu və ya funksiyanı ciddi şəkildə zədələmək və ölümə səbəb olmaq iqtidarında olan kimyəvi maddə. Nümunələrə biosidlər, pestisidlər və biotoksinlər daxildir
Toksiklik	Materialın canlı orqanizmdə mənfi təsirlərə səbəb olma potensialı və ya qabiliyyəti
NKÜM	Neft Karbohidrogenlərinin Ümumi Miqdarı: verilmiş nümunədə (məsələn: torpaq və ya su) hər hansı karbohidrogenlərin ölçülməsi üçün istifadə olunan termin
Transsərhəd	Sərhədlərdən keçən hər hansı bir şey
Transsərhəd təsir	Tərəfin yurisdiksiyasındakı ərazi daxilində yerləşən (müstəsna olaraq global xarakterə malik olmayan) və fiziki mənşəyi qismən və ya bütövlüklə qarşı Tərəfin yurisdiksiyasındakı əraziyə aid olan təklif edilmiş fəaliyyətin səbəb olduğu hər hansı təsir.
Təmizlənmə (su üçün)	Suyun keyfiyyətinin fiziki, kimyəvi və/ və ya bioloji vasitələrlə yaxşılaşdırılması

Termin	Anlayış
Xəndək	Xəndək yerdə qazılmış və öz torpağı ilə kənarları bəndlənmiş və kəmərlər borusunun gizlədilməsi və mühafizəsi üçün istifadə edilən uzun ensiz çuxurdur. Xəndəklər adətən əks-çalovlu və ya xüsusi qazma maşını ilə qazılır
ABHÜM	Asılı Bərk Hissəciklərin Ümumi Miqdarı: suda asılı vəziyyətdə qalan bərk hissəciklərin ölçüsü, su keyfiyyətinin ölçü vahidi kimi istifadə olunur
Ultrasəsli sınaq	Materialda daxili qüsurları aşkar etmək üçün ultrasəs dalğalarından istifadə edən qeyri-dağıdıcı sınaq metodu
BMTİP	BMT-nin İnkişaf Proqramı
UNFCCC	BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasına
Döşənməmiş yol	Döşənməmiş yol profillənmiş və ya profillənməmiş, yerli materialdan hazırlanmış, tikildiyi sahənin torpağına və ya geoloji xüsusiyyətlərini daşıyan yoldur.
USGS	ABŞ-ın Geologiya Xidməti – Zəlzələlər üzrə Milli informasiya Mərkəzi
PHS	Partlamamış Hərbi Sursat: tətbiq edildiyi zaman partlamamış və istifadə edildiyindən və ya atıldığından potensial olaraq bir çox onilliklər sonra hələ də detonasiya riski olan bombalar, patronlar, mərmilər, qranatlar, minalar və s.-dir.
nəqliyyat vasitəsi	sərnişin avtomobilləri, yük avtomobilləri və tırtıllı yaxud təkərli texnika və maşın-mexanizmlər daxildir
zəif	Fiziki və ya emosional təsirə və ya zərərə məruz qalma mümkünlüyü
KP-lər	Təhlükəsizlik və İnsan Hüquqları üzrə Könüllülük Prinsipləri: 2000-ci ildə Birləşmiş Krallıq və ABŞ hökumətləri, bir sıra QHT-lər ilə yanaşı "Amnesty International" və "Human Rights Watch" təşkilatları və bir sıra mədəni sənayesində fəaliyyət göstərən şirkətlər tərəfindən hazırlanıb
Divarın qalınlığı	Borunun divar materialının qalınlığı nəzərdə tutulur. O, borunun daxili səthindəki nöqtə və borunun xarici səthindəki ən yaxın nöqtə arasında xətti ölçüdür.
Tullantı	İstismar fəaliyyətləri zamanı formalaşan və onları formalaşdıran proses üçün heç bir dəyərə malik olmayan və istifadə edilməyən materiallar
Tullantı formalaşdıran tərəf(lər)	CQBKG Layihəsini təşkil edən bütün personal, qurğular və proseslər (o cümlədən şirkət, podratçı və subpodratçılar)
Tullantıların minimuma endirilməsi	İnqrediyentlərin və istehlak materiallarının istifadəsində artmış səmərəliliyə nail olmaq üçün tətbiq olunan və formalaşmış tullantı həcmələrinin azaldılması ilə nəticələnən idarəetmə prosesi. Buraya həmçinin materialların dağılması və sızması vasitəsilə baş verən itkilərin qarşısını almaq üçün materialların səmərəli saxlanması və yüklənib-boşaldılması da daxildir
DBQ	Dünya Bankı Qrupu
su-bataqlıq ərazi	Mövsümi xarakter daşıya biləcək, su ilə doymuş ərazilər (məsələn bataqlıqlar)
SÇD	Suya dair Çərçivə Direktiv
ÜST	Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı
İşçi en	Daxilində boru kəmərinin quraşdırılması, o cümlədən torpağın üst qatının və alt qatının saxlanması həyata keçirilən sahə
WRB	Ümumdünya İstinad Bazası (torpaqlar üçün)
QİBK	Qərb İxrac Boru Kəməri
QİBK SD	Qərb İxrac Boru Kəmərinin Seksiyasının Dəyişdirilməsi Layihəsi
TSS	tullantı saxlama sahəsi – tullantıları toplamaq, saxlamaq, çeşidləmək, təmizləmək və təhvil vermək üçün layihələndirilmiş və inşa edilmiş sahə

2.1 Növlərin elmi və ümumi adı

Cədvəl 2-1: Bitkilərin elmi və ümumi adı

Bitkilərin latınca adı	İngiliscə ümumi adı (məqsədəuyğun hallarda)	Azərbaycanca yerli adı
<i>Aegilops cylindrica</i>	jointed goatgrass	Buğdayiot
<i>Aegilops kotschy</i>		Buğdayiot
<i>Aeluropus littoralis</i>		Qaçancayır
<i>Agrostis tenuis</i>	common bent grass	Tarlaotu
<i>Alhagi pseudoalhagi</i>	camel prickle	Dəvətikani
<i>Alopecurus myosuroides</i>	slender meadow foxtail	Tülküguyrugu
<i>Anisantha rubens</i>		Qızaran anisan
<i>Arundo donax</i>	giant cane	Qarğı
<i>Artemisia fragrans</i>	mugwort spp.	Ətirli yovşan
<i>Artemisia lerchiana</i>		Ətirli yovşan
<i>Atrophaxis spinosa</i>		Dəvəqıran
<i>Batrachium trichophyllum</i>		Su incilotu
<i>Berberis</i>	barberry	Zirinc
<i>Bolboschoenus maritimus</i>	sea club-rush	Dəniz pıqveri
<i>Calystegia sepium</i>	greater bindweed	Çəpər sarmaşığı
<i>Capparis spinosa</i>	spineless caper	Tikanlı kəvər
<i>Caragana grandiflora</i>		Sarı akasiya
<i>Centaurea calyptera</i>		Göyçicək
<i>Clematis orientalis</i>		Ağəsmə
<i>Climacoptera crassa</i>		Ətli şoranotu
<i>Crataegus pentagyna</i>	hawthorn spp.	Yemişan
<i>Cynodonetum alhagiosum</i>		
<i>Cynodon dactylon</i>	bermuda-grass	Barmaqvari çayır
<i>Elaeagnus angustifolia</i>	oleaster spp.	Daryarpaq iyde
<i>Elaeagnus spp</i>	oleaster spp.	İydə növü
<i>Eleocharis palustris</i>	common spike rush	Bataqlıca
<i>Eremopyrum orientale</i>	grass spp.	Şərqi bozağı
<i>Filago pyramidalis</i>		Alman güllücəsi
<i>Galium tenuissimum</i>		Dilqanadan
<i>Halocnemum strobilaceum</i>	-	Yoğunlaşmış qaraşoran
<i>Helianthemum salicifolium</i>		Zərifcə
<i>Hordeum leporinum</i>	wall barley spp.	Dovşan arpa
<i>Iris acutiloba</i>	iris spp.	İtikənarlı süsən
<i>Iris camillae</i>	dwarf iris	Süsən
<i>Kalidium caspicum</i>	-	Xəzər sarıbaşı
<i>Koeleria cristata</i>	Prarie Junegrass	Nazikgövdə
<i>Lolium rigidum</i>	rye grass spp.	Bəzək quramit
<i>Lycopus europaeus</i>	gypsywort	Avropa qurdotu
<i>Medicago minima</i>	bur-medick	Balaca qarayonca
<i>Nigella arvensis</i>	wild fennel	Qaracörək
<i>Paliurus spina-christi</i>	Christ's thorn	Qaratikan
<i>Papaver hybridum</i>		Lalə
<i>Parapholis incurva</i>	coast barbgrass	Bükük parafolis
<i>Peganum harmala</i>	wild rue	Üzərlik
<i>Petrosimonia brachiata</i>		Qışotu
<i>Phragmites australis</i>	common reed	Qamiş

Bitkilərin latınca adı	İngiliscə ümumi adı (məqsədəuyğun hallarda)	Azərbaycanca yerli adı
<i>Plantago lanceolata</i>	Ribwort plantain	Bağayarpağı
<i>Plantago loeflingii</i>		Bağayarpağı
<i>Poa bulbosa</i>	bulbous meadow-grass	Soğanaqlı qırtıc
<i>Populus hybrida</i>		Ağ söyüd
<i>Punica granatum</i>	pomegranite	Adi nar
<i>Quercus macrantha</i>	bur oak	Palıd
<i>Ranunculus scleratus</i>	buttercup spp.	Qaymaqçıçək
<i>Rhamnus pallasii</i>	buckthorn	Murdarça
<i>Rorippa nastursium-aquatica</i>	watercress	Acıbiyan
<i>Rubud iberica</i>	bramble	Böyürtkən
<i>Rumex crispus</i>	curly dock	Quzuqulağı
<i>Rumex hydroplathum</i>		Quzuqulağı
<i>Salix australis</i>	willow spp.	Cənub söyüdü
<i>Salix spp</i>	willow spp.	Söyüd növü
<i>Salsola dendroides</i>	saltwort spp.	Ağacvarı şoran
<i>Salsola nodulosa</i>	saltwort spp.	Gəngiz
<i>Sparganium erectum</i>	branched bur-reed	Qurbağaotu
<i>Suaeda microphylla</i>	sea blight spp.	Çərən xırdayarpaq
<i>Syntrichia ruralis</i>	star moss	
<i>Tamarix meyeri</i>		Yulğun
<i>Tamarix ramosissima</i>	tamarisk spp.	Çoxbudaqlı yulğun
<i>Teucrium polium</i>	cat thyme	Məryəmnoxudu
<i>Typha angustifolia</i>	narrowleaf cattail	Su qamışı
<i>Torilis arvensis</i>	hedge parsley	Torilis
<i>Trifolium campestre</i>	clover	Üçyarpaq yonca
<i>Veronica anagallis-aquatica</i>	blue water-speedwell	Bulaqotu
<i>Vitis sylvestris</i>	woodland grape	Meşə üzümü

Cədvəl 2-2: Faunanın elmi və ümumi adları

Faunanın latınca elmi adı	İngiliscə ümumi adı (məqsədəuyğun hallarda)	Azərbaycanca adı
Invertebrates - Onurğasızlar		
<i>Anchylocheria salomoni</i>	beetle spp.	Solomon qızılböcəyi
<i>Astacus pyzolwi</i>	crayfish	Çay xərçəngi
<i>Bombus daghestanicus</i>	daghestan bumble bee	Dağıstan zolaqlı arısı
<i>Bombus persicus</i>	bumble-bee spp.	Fars zolaqlı arısı
<i>Colias aurorina</i>	clouded yellow spp.	Avrorina sarıcası
<i>Daphnis nerii</i>	oleander hawkmoth	Oleandr hafı
<i>Manduca atropos</i>	death's-head hawkmoth	Kəllə şəkilli hafı
<i>Megacephalus euphraticus</i>	beetle spp.	Fərat çapağanı
<i>Tomares romanovi</i>	hairstreak spp.	Romanov tomaresi
Fish - Baliqlar		
<i>Bramis brama</i>	common bream	Şərq çapağı
<i>Abramis sapa bergi</i>	white-eyed bream	Poru
<i>Alburnoides bipunctatus</i>	schneider	Qijovçu
<i>Alburnus alburnus</i>	bleak	Gümüşçə
<i>Alburnus chalcoides</i>	Caspian shemaya	Xəzər gümüşçəsi (şəmaisi)
<i>Alburnus filippii</i>	Kura bleak	Kür gümüşçəsi
<i>Acanthalburnus microlepis</i>	blackbrow	Qaraqaş
<i>Acipenser nudiiventris</i>	sturgeon spp.	Kələmo
<i>Aspius aspius</i>	asp	Xəşəm
<i>Barbatula brandti</i>	Kura loach	Kür çılpacçası
<i>Barbus capito</i>	chanari barbel	Zərdəpər
<i>Barbus lacerta</i>	Kura barbel	Kür şirbiti
<i>Blicca bjoerkna</i>	white bream	Yastıqarın
<i>Caoepta caoepta caoepta</i>	seven khramulya	Xramuliya
<i>Carassius auratus auratus</i>	goldfish	Gümüşü dabanbalığı
<i>Carassius gibelio</i>	Prussian carp	Prissiya dabanbalığı
<i>Caspiomyzon wagneri</i>	caspian lamprey	Xəzər ilanbalığı
<i>Chondrostoma cyri</i>	Kura nase	Kür altağızı
<i>Gobitis taenia</i>	spined loach	Adi ilişkən
<i>Cyprinus carpio</i>	common carp	Çəki
<i>Esox lucius</i>	northern pike	Durnabalığı
<i>Gambusia affinis</i>	mosquito fish	Qambuziya
<i>Luciobarbus brachycephalus</i>	Aral barbel	Aral şirbiti
<i>Luciobarbus mersa</i>	Mursa	Mursa
<i>Neogobius fluviatilis</i>	monkey gobi	Qumluq xulu
<i>Neogobius melanostomus</i>	round gobi	Girdə xul
<i>Neogobius cephalarges</i>	ginger gobi	Kür xulu
<i>Oxynemacheilus angorae</i>	angora loach	Lənkəran çılpacçası
<i>Oxynemacheilus merga</i>	stone loach	Şimali Qafqaz çılpacçası
<i>Ponticola gorlap</i>	Caspian bighead gobi	Xəzər böyükbaş çömçə xulu
<i>Pelecus cultratus</i>	ziege	Qılıncbalıq
<i>Rhodeus sericeus</i>	bitterling	Kərkə
<i>Romanogobio persus</i>	Kura gudgeon	Kür qumlaqçısı
<i>Rutilus rutilus</i>	roach	Külmə
<i>Rutilus rutilus caspius</i>	caspian roach	Şimal Xəzər külməsi
<i>Sabenejewia aurata aurata</i>	aral spined loach	Aral şimal qızılbalığı

Faunanın latınca elmi adı	İngiliscə ümumi adı (məqsədəuyğun hallarda)	Azərbaycanca adı
<i>Salmo fario</i>	brook trout	Qızılxallı
<i>Salmo trutta caspius</i>	Caspian sea trout	Qızılbalıq
<i>Salmo trutta trutta</i>	brown trout	Xəzər qızılbalığı
<i>Sander lucioperca</i>	pike-perch	Adi sıf
<i>Silurus glanis</i>	Wels catfish	Naqqa (naxa) balığı
<i>Squalius cephalus</i>	European chub	Enlibaş
<i>Tinca tinca</i>	Tench	Lilbalığı
<i>Vimba vimba persa</i>	Zahrte	Qarasol
Amphibians – Suda-qurda yaşayanlar		
<i>Bufo bufo</i>	common toad	Adi quru qurbağası
<i>Bufo viridis</i>	green toad	Yaşıl quru qurbağası
<i>Hyla arborea</i>	european tree frog	Adi ağac qurbağası
<i>Pelobates syriacus</i>	eastern spadefoot toad	Suriya sarımsaqiyli qurbağası
<i>Rana ridibunda</i>	marsh frog	Göl qurbağası
Reptiles – Sürünənlər		
<i>Elaphe hohonackeri</i>	ladder snake spp.	Zaqafqaziya təlxəsi
<i>Emys orbicularis</i>	european pond terrapin	Bataqlıq tısbağası
<i>Eumeces schneideri</i>	long-legged skink	Uzunayaq skink
<i>Lacerta raddei</i>	Radde's lizard	Radde kərtənkələri
<i>Lacerta strigata</i>	caspian green lizard	Zolaqlı kərtənkələ
<i>Mauremys caspica</i>	Caspian pond turtle	Bataqlıq tısbağası
<i>Natrix tessellata</i>	water grass snake	Suilanı
<i>Ophisaurus apodus</i>	European legless lizard	Koramal
<i>Ophisops elegans</i>	snake-eyed lizard	Biçimli ilanbaş kərtənkələ
<i>Testudo graeca</i>	spur-thighed tortoise	Aralıq dənizi tısbağası
Birds - Quşlar		
<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	reed warbler	Avar qamışcılı
<i>Alauda arvensis</i>	skylark	Tarla torağayı
<i>Alcedo atthis</i>	kingfisher	Balıqcıl
<i>Alectoris chukar</i>	partridge	Kəklik
<i>Anas scirpaceus</i>	mallard	Yaşılbaş ördək
<i>Aquila chrysaetus</i>	golden eagle	Bərqt
<i>Aquila rapax</i>	tawny eagle	Çöl qartalı
<i>Ardea cinerea</i>	grey heron	Boz vağ
<i>Aythya nyroca</i>	ferruginous duck	Ağgöz dalğıc
<i>Buteo rufinus</i>	long-legged buzzard	Çöl sarı
<i>Coracias garrulus</i>	European roller	Göycəqarğa
<i>Corvus cornix</i>	hooded crow	Boz qarğa
<i>Cuculus canorus</i>	common cuckoo	Ququ quşu
<i>Egretta alba</i>	great white egret	İri ağ vağ
<i>Falco naumanni</i>	lesser kestrel	Çöl muymulu
<i>Falco tinnunculus</i>	eurasian kestrel	Adi muymul
<i>Francolinus francolinus</i>	black francolin	Turac
<i>Fulica astra</i>	coot	Qaşqaldaq
<i>Galerida cristata</i>	crested lark	Kəkilli torağay
<i>Glareola nordmanni</i>	black-winged pratincole	Çöl haçaquyruğu
<i>Haliaeetus albicilla</i>	white-tailed eagle	Ağquyruq dəniz qartalı
<i>Ixobrychus minutus</i>	little bittern	Kiçik danquşu

Faunanın latınca elmi adı	İngiliscə ümumi adı (məqsədəuyğun hallarda)	Azərbaycanca adı
<i>Larus ridibundus</i>	Black-headed gull	Adi qağayı
<i>Merops apiaster</i>	bee-eater	Qızılı qızlarquşu
<i>Nycticorax nycticorax</i>	black-crowned night heron	Qaraldaq
<i>Oenanthe deserti</i>	Desert wheatear	Səhra çaxraqcılı
<i>Pandion haliaetus</i>	osprey	Çöl qaraquşu
<i>Passer montanus</i>	tree sparrow	Çöl sərçəsi
<i>Phasianus colchicus</i>	pheasant	Qırqovul
<i>Podiceps cristatus</i>	great crested grebe	İri maygülü
<i>Porphyrio porphyrio</i>	purple gallinule	Sultantoyuq
<i>Riparia riparia</i>	sand martin	Sahil qaranquşu
<i>Sterna hirundo</i>	common tern	Çay sternası
<i>Tetrax tetrax</i>	little bustard	Bəzgek
<i>Vanellus gregaria</i>	sociable lapwing	Çökükburun cüllüt
<i>Vanellus leocurus</i>	white-tailed lapwing	Ağquyruq çökükburun
<i>Vanellus vanellus</i>	lapwing	Çibis
Mammals – Məməlilər		
<i>Arvicola amphibius</i>	water vole	Su siçovulu
<i>Barbastella leucomelas</i>	Eastern barbastelle bat	Avropa enliqulaq yarasası
<i>Canis lupus</i>	wolf	Canavar
<i>Cervus elaphus</i>	red deer	Nəcib maral
<i>Eptesicus bottae</i>	desert serotine bat	Səhra yarasası
<i>Felis chaus</i>	reed cat	Qamışlıq pişiyi
<i>Felis lybica</i>	wild field cat	Çöl pişiyi
<i>Felis silvestris</i>	wild cat	Meşə pişiyi
<i>Gazella subgutturosa</i>	goitered gazelle	Ceyran
<i>Hyaena hyaena</i>	striped hyaena	Kaftar
<i>Hystrix indica</i>	porcupine spp.	Asiya (hind) tirəndızı
<i>Lepus europaeus</i>	brown hare	Adi dovşan
<i>Lutra lutra</i>	eurasian otter	Çay samuru
<i>Lynx lynx</i>	lynx	Vaşaq
<i>Myotis blythii</i>	lesser mouse-eared bat	İtiqulaq şəbpərə
<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	greater horseshoe bat	Böyük nalburun
<i>Rhinolophus hipposideros</i>	lesser horseshoe bat	Kiçik nalburun
<i>Sus scrofa</i>	wild boar	Çöl donuzu
<i>Suncus etruscus</i>	pygmy white-toothed shrew/etruscan shrew	Cırtndan ağdiş
<i>Ursus arctos</i>	brown bear	Qonur ayı
<i>Vormela peregusna</i>	marbled polecat	Safsar
<i>Vulpes vulpes</i>	red fox	Adi tülkü